

Pesnica Milka Hartman

(Po: Feliks J.Bister idr., Milka Hartman. I. Življenje. Celovec - Dunaj 1982)

I.

11. februarja 1992 je minulo celih 90 let, odkar je Milka Hartman, kot pravi sama, "na pustni torek zjutraj zagledala luč življenja". Oče Matej Hartman je bil posestnik in dolga leta župan v Libučah; mati Terezija, rojena Kušej, je bila Hrastova iz Libuč - njen brat Rado je bil profesor cerkvenega prava na ljubljanski univerzi, pozneje pa je postal profesor ustavnega prava in teorije država tudi njegov sin Gorazd.

Milka se je rodila kot drugi od šestih otrok (trije fantje in tri dekleta). Prvi sin Anzej je prevzel domačo kmetijo, drugi sin Foltej je postal znan pevovodja in harmonizator ljudskih pesmi, tretji sin Tevžej je padel v vojni. Sestra Micka je umrla s 3 leti, sestra Trezka pa pred nekaj leti.

Šest let je Milka obiskovala domačo utrakvistično šolo, pri čemer je bil pouk slovenščine v zadnji popoldanski uri. Ko je izbruhnila prva svetovna vojna, je bil konec prvega šolanja, tako da je trinajstletna morala zagrabititi za trdo kmečko delo. V tem času je s težkim srcem pokopala tudi sanje o učiteljstvu. Zaradi političnega in gospodarskega položaja je morala dobrih deset let ostati doma. V tem času ji je bilo v tolažbo in podporo delo v pliberškem Katoliškem izobraževalnem društvu, v Marijni družbi in v igralski skupini. Pri tem jo je posebno podpiral tedanji kaplan Janez Hornböck, še bolj pa sta prišla do izraza njen pesniški talent in aktivnost, ko je društvo vodil kaplan Alojzij Vavti. Tako je na njen duhovni razvoj odločilno vplivalo izobraževalno društvo s knjižnico, to je bil njen drugi dom, njena druga šola.

II.

Za branje je bilo malo časa, posebno rada pa je prebirala pesmi Simona Gregorčiča. Prav pod njegovim vplivom je Milka začela na skrivnem kovati svoje prve verze. Njeno samorastniško pesništvo izžareva veliko ljubezen do očetovega doma, povezanost z ljudstvom in zakoreninjenost v bogatem kmečkem izročilu. Prvo pesem "Zakaj bi jaz ne pela,/saj mlado sem dekle,/sem vedno prav vesela, /junaško imam srce..." je napisala že leta 1918.

Po plebiscitu, ko je bil čas za Slovence v Avstriji skrajno žalosten, se je Milka lotila prosvetnega dela. Leta 1924 je vstopila v gospodinjsko šolo šolskih sester v Ljubljani,

kjer je končala desetmesečni tečaj. Na Koroškem je prepričala voditelje Krščanske socialne zveze o nujnosti gospodinjskih tečajev, ki so se nato vrstili v Dobrli vasi (1927), v Vogrčah (1928), v Grebinjskem kloštru in na Brdu pri Šmohorju (1929), na Brnci in v Št. Janžu v Rožu (1930), v Zahomcu (1932), v Bilčovsu, Glinjah in Globasnici (1934/35), v Pliberku 1936) in v Št. Ilju ter na Žamanjah (1938). Tečaji so trajali po pet ali šest tednov do dveh mesecev. Udeleženske so se učile kuhati, gospodinjiti, popoldne pa so poslušale predavanja o splošnem gospodinjstvu, vrtnarstvu, sadjarstvu, živinoreji, kokošereji, mlekarstvu, negi dojenčkov itd. Predavali so tudi zdravniki in živinozdravniki, za razvedrilo pa so sledile urice petja in prizori na odru. Zadnji tečaj v Škofičah (1939) pa je nacistični režim dobesedno razbil.

Med drugo svetovno vojno je bila Milka Hartman v Št. Jakobu nad Krko (St. Jakob ob Gurk), kjer je vodila gospodinjstvo župniku Tomažu Holmarju. Tam sta se tolažila s tem, da so nekatera ledinska imena slovenskega izvora. Hartmanovo družino so medtem 14. aprila 1942 skupno s 247 drugimi slovenskimi družinami izselili. Razmere v taborišču Eichstätt na Bavarskem so bile tako slabe, da je oče 1943 težko zbolel in umrl. Njegovemu spominu je Milka, prepozno obveščena o njegovem zdravstvenem stanju, posvetila pesem "Oče umira" z zaključnimi vrsticami: "Očka dragi, mirno spite/ v daljnem grobu, v tujih tleh!/ Večne luči se naužijte/ po izgnanstva težkih dneh!"

III.

Po vojni, ki je uničila vse cerkvene, kulturne in gospodarske organizacije ter razcepila kulturnopolitični svet v dva tabora, se je Milka Hartman pojavila v Zgornjih Trušnjah, v Št. Rupertu in v rodnih Libučah. Nadaljevala je takoj s svojim prosvetnim delom na vseh predvojnih področjih. Skrb za gospodinjske tečaje sta od leta 1956 prevzela Narodni svet in Mohorjeva, največ zaslug pri tem pa ima po besedah pesnice dr. Joško Tischler. Vseh povojnih tečajev je bilo okoli štirideset. Zaradi bolezni je Milka nehala z napornim delom tečajev in se zato v večji meri posvetila pesništvu; vedno spet se je oglasila h kakemu veselemu ali žalostnemu dogodku. Svoje pesmi je v tiskanih zbirkah predstavila slovenski javnosti leta 1952 - *Moje grede*, 1972 - *Lipov cvet* in 1977 - *Pesmi z Libuškega pučla*.

V prevodih je predstavljena v nemškem jezikovnem prostoru (*Die Furche*, *Die Brücke* etc.), v angleščini in srbohrvaščini, zanimanje za njene poezije in melodije pa raste tudi v Sloveniji. Leta 1982 je izdala "Skupina Milka Hartman" trilogijo "Življenje, poezije, melodije" (I-III) (Celovec - Dunaj 1982).